

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΖΟΛΑ

ΑΡΘΡΟΝ ΤΟΥ ΡΩΣΣΟΥ ΚΡΙΤΙΚΟΥ
ΣΕΜΕΝΤΚΟΦΣΚΗ

Μετάφρασις Η. Α. ΑΞΙΩΤΗ.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ I' τεύχους)

Εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν δυνάμεθα πράγματι νὰ κλιωμεν λόγον περὶ τῶν ἀέργων ἀναγνωστῶν, διότι τὰς μυθιστορίας τοῦ Ζολᾶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύνατ' ἄ τις νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἐξερευνηταί τῆς ἀσθενοῦς ἀνθρωπίνου ψυχῆς, ὡς π. χ. τὰς μυθιστορίας τοῦ Δοπτογιέρτακ. Τὰ ἔργα τοῦ τελευταίου εἶνε πάντοτε ἐνδικοφρόντα, πάντοτε διδασκατικά· εἰς αὐτὰ πράγματι, εὐπαρχει βυθεῖα ἀνάλυσις τῆς ἀσθενοῦς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ὁ Ζολᾶ ἡμῶς περιορίζεται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν περιγραφὴν τῶν ἀσθενῶν αὐτοῦ ἡρώων. Ψυχολογικὴ ἀνάλυσις σχεδὸν δὲν ὑπάρχει περ' αὐτῶν καμμίαι, ἐνῶ τούτων ἀσθενουσι αἱ θέσεις καὶ τὰ γεγονότα τὰ προξενουντα ἐκπλήξεις... Ἐνώπιόν σας διέρχεται σειρά ὀλοκλήρης ὑποκειμένων ἐκτροπῶν, τῶν ὁποίων ἡ ψυχικὴ κατάστασις ὀλίγον σαφηνίζεται. βλέπετε ἀνθρώπους χυδαίους, βυπαρούς, κακοποιούς, καὶ ἡμῶς καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ ἀκόμη συνθηκαί, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἔγεινον τοιοῦτοι ἢ τοιοῦτοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μένουσιν διὰ σας ἀνεξήγητοι. Ἐδῶ ἐνεργεῖ κάποια ὀλιγοφροσύνη, οὐχὶ δὲ ματαίως κατέφυγεν ὁ Ζολᾶ εἰς τὴν θεωρίαν τῆς κληρονομικότητος. Εἰς τοὺς γνωστοὺς «Ρουγόν-Μακκάρ» ἡ προδιὰθεσις εἰς τὴν διαφθορὰν καὶ τὸ ἐγκλημα μεταδίδεται κληρονομικῶς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἐρωτῶμεν: ἢμπορεῖ κανεὶς νὰ ζητήσῃ εὐθύνας ἀπὸ ἀνθρωπίνου ὄντος, ἐκ προδιὰθεσεως ὀφείλει νὰ εἶνε διαφθοραμένος ἢ ἐγκληματικός; Βεβαίως εἶνε ἀπηλλαγμένος αὐτίς ἀπὸ τὴν ἠθικὴν εὐθύνην. Τί πταίει αὐτίς ἂν ὁ πατήρας ἢ ὁ πάππος του ἦτο μέθυσος ἢ παραλυμένος; Ἐὰν δὲ καταστῇ τοιοῦτος, ὁ Ζολᾶ τὸ ἐξηγεῖ διὰ τοῦ νόμου τῆς κληρονομικότητος, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπκλλάττει τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἠθικῆς εὐθύνης. Πρὸς τί νὰ πκλαίουν μὲ τὰς κακὰς αὐτῶν κλίσεις, ὅταν γνωρίζουν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι μ' ὅλας τὰς προσπάθειάς των, αἱ τάσεις αὐτῶν ἢ ἀθρακιστέουσιν, δυνάμει τῆς κληρονομικότητος; Καὶ κακὰ, ἐὰν ὁ νόμος τῆς κληρονομικότητος ἦτο ἀποδεδειγμένος! Ἄλλ' ὁ νόμος αὐτός εἶνε πολὺ ἀμφίβολος καὶ οἱ ἰατροὶ εὐρίσκονται εἰς μεγάλην ἀπορίαν, εἰς ποῖον βῆθμὸν αἱ κακὰ κλίσεις μεταδίδονται κληρονομικῶς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡμῶς φαντασθῆτε τί τρομερὰς, ὑπὸ ἠθικὴν ἐπιψίν, συνεπειὰς παρέχει ὁ ἀμφίβολος οὗτος νόμος. Μ' ἀρέσει τὸ κρατὶ—μυθᾶναι δὲ ὅτι ἔνας ἀπὸ τὴν γενεάν μου ἦτο μέθυσος· ὥστε εἶνε περιττόν νὰ πκλαίσω ἐγὼ κατὰ τῆς τάσεως τῆς οἰνοποιίας, ἀφοῦ προωρίσθην νὰ εἶμαι μέθυσος. εἶτε

είμαι άνθρωπος ευερέθιστος και εις την εξελίξιν μου επάνω μου έρχεται να κείνω τρέλλες ή να βλάψω τον πλησίον μου. Μανθάνω κίρως ότι ένας των προγόνων μου ήτο τρελλός· προς τί λοιπόν να κρατώ τας ύμνας μου; πάντοτε θα τρελλαθώ, αφού είμαι προωρισμένος. 'Γ'π' αυτούς τοις ύρως: πκ: έρεθιστάς προς επίμονον άγώνα κατά των κακών ένστίκτων, εξαλείφεται.

Ίδου ποία είναι ή ήθική άτμόσφαιρα ήν άναπνέει ο άγνωστος των μυθιστοριών του Ζολζ: άν δέ εις τοίτο προσθέσωμεν ότι ο συγγραφέας, εκτός τουτου διαρκώς άναστρέφεται εις σφαίραν έντροπιων έκλεισμένων, μυθιστων έγκληματιών, τοις όποιους δέν κατακρίνει, άλλά τοις άγνωρίζει ως κληρονομήσαντας των πατέρων και πάππων τά άμαρτήματα, όποις τις ύφείλει να είναι εις τό γενικόν ή ήθική επενέργεια των μυθιστοριών του Ζολζ: "Αν εύρίσκωνται παρ' αὐτῷ, και τοῦτο σπανιώτατα, μυθιστορικά άλλων χαρακτηρι, τοῦ είδους τῆς «Σελίδος έρωτος» ή των «Ρεμβασμών», όπου παρουσιάζονται άνθρωποι ήθικώς καθαροί, τά έργα αὐτά είναι ως έν είδος πολυμικρῆς, έγγραψαν τοῦτέστι ως ποία τις απάντησις εις τό ότι ο Ζολζ άνακινεί μόνον τον ανθρώπινον βόρβορον. Διά τοῦτο είναι και τόσον "αἠθικοδιδασκαλικά και φρόνιμα". (1) άγνωστος στενοχωρεῖται μ' αὐτά, έσχον δέ άσθενεστάτην επιτυχίαν, μ' όλην τήν εύφύην του συγγραφέως.

"Ας έλθωμεν τώρα εις τό πολιτικόν μέρος των μυθιστοριών του Ζολζ. Η σειρά του Ρουγόν-Μακκέρ τον έδόξεα πλείοτερον. Τί δέ εικονίζεται έν αὐτῇ; Η διασφορά των πολιτικῶν και τῆς κοινωνίας κατά τήν εποχήν τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας. Και ο Ζολζ έδώ έχρηιάσθη να πυκνώσῃ τά χρώματα, να περασθήσῃ τήν Γαλλίαν τήν τότε υπό έκτάκτως είδεχθῆ ύφιν. Έκ πολιτικῆς άπόψεως, ήτο θέμα λίαν επιτυχές: εἰς άφορμῆς τῆς γενικῆς δυσαρτεσίας ήν ήγειραν ή δευτέρα αὐτοκρατορία. Και ίδου ο Ζολζ, παρὰ τήν σειράν άναριθμητῶν ήθικῶν τεράτων, μάς έδωσεν ακόμη μίαν άπέκρυντον πινακωθήκην τεράτων πολιτικῶν και κοινωνικῶν. Ήτο άρκ γε έδώ πλησιέστερα προς τήν αλήθειαν; Πολύ άμφιβάλλομεν. Πίστα ανθρώπινη κοινωνία, οίονδῆποτε και έν έχη πολιτικόν όργανισμόν, εις τας τάξεις τῆς αριθμαί πλείστους ύσους συνήθεις ανθρώπους και όλίγους έναρέτους ή έλαττωματικούς. Αὐτό συνέβαινε βεβαίως και εις τήν εποχήν τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας. Και όμως, άγνωστος τον Ζολζ, πείθεσθε ότι ή Γαλλία τήν εποχήν εκείνην ήτο έντετακτέριον έγκληματιών, κλεπτῶν του δημοσίου θησαυροῦ, και παντός είδους κατεργαρέων. 'Ος επιτήθειον πολιτικόν όπλον προς άνατροπήν τῆς μη δημοφιλοῦς δευτέρας αὐτοκρατορίας, αἱ μυθιστορικά του Ζολζ έπατόγγυον τον σκοπόν των. Τώρα όμως έτε ή εποχή εκείνη έλησμονήθη τελείως, διεγείρουσα έν ήμιν μόνον ιστορικόν οὔτως είπεῖν ένδιαφέρον, αἱ σχετικαί μυθιστορικά του Ζολζ, μάς στενοχωροῦν. Του συγγραφέως ο σκοπός ν' άμκυρώσῃ με κάθε τρόπον τήν δευτέραν αὐτοκρατορίαν είναι

λίαν ὀφθαλμοφανής, ἐπειδὴ δὲ ὁ μισητὸς ἐχθρὸς ἔπεσε διὰ παντός, αἱ σχετικαὶ μυθιστορικά τοῦ Ζολᾶ προξενοῦν ἐντύπωσιν δόρατος ἀπὸ χυθροῦ/χρῆτον τοῦ ὁποῦο κάμνει γρήσιν ἐπιτήδειος συγγραφεύς. Πάν πολιτικὸν μυθιστόρημα ἐκπιζόμενον ἐπὶ τῆς κκῆς καταστάσεως τῆς ἡμέρας καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν κίωνίων νόμων τῆς ἀνθρωπίνου κοινωνίας, χάνει τὸ ἐνδιαφέρον του ὁμοῦ μὲ τὴν κατάστασιν ἐκείνην. Ἡ ἀλήθεια αὕτη γίνεται κατάδηλος εἰς τὰς μυθιστορίας τοῦ Ζολᾶ, τὰς ἀφρώσας τῆν δευτέραν αὐτοκρατορίαν.

Ἐν τῇ δράσει τοῦ γάλλου συγγραφέως καταπλήπει πράγματι, τὸ ἐπιηολοῦθει πάντοτε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ρεῦμα τοῦ συρμοῦ. Οὐδέποτε ὑπῆρξεν ὁ νοῦς ὁ κυριαρχῶν ἐπὶ τοῦ πλήθους. Ἡνοῦτο μόνον μὲ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ κοινωνικὸν ρεῦμα, προσπαθῶν νὰ ἐκφρασθῇ μὲ τρόπον ὅστις νὰ προσδώσῃ ὅσον ἐδίδετο μείζονα ἐπιτυχίαν εἰς τὰ ἔργα του. Οἱ γάλλοι ἤσαν κατὰ τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας, ἔγραψε καὶ ὁ Ζολᾶ κατ' αὐτῆς. Τὸ ἐργατικὸν ζήτημα ἐκέρδιζεν ἔδαφος καὶ ἀπησχόλει ζωηρῶς τὰ πνεύματα;—ὁ Ζολᾶ γράφει περὶ τοῦ ἐργατικοῦ ζητήματος Ἡ προσοχὴ ἐστράφη πρὸς τὰς ἐγγύλας σιδηροδρομικὰς ἐταιρίας;— Ὁ Ζολᾶ γράφει περὶ αὐτῶν. Ὁ νατουραλισμὸς, ἡ θεωρία τῆς κληρονομικότητος γίνεται πάθος διὰ τὴν γαλλικὴν κοινωνίαν;— καὶ ὁ Ζολᾶ προβάλλει θερμὸς ὑπερασπιστὴς τῶν καλλιτεχνικῶν ἢ ἰδιωτικῶν θεωριῶν αὐτῶν, θυσιαζὼν εἰς ταύτας ὅλην τὴν δημιουργικὴν του δύναμιν. Διὰ τοῦτο εἰς τὸν ἀπκθῆ κριτικὸν τοῦ Ζολᾶ θὰ εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ ὀρίσῃ τὴν συγγραφικὴν αὐτοῦ μορφήν, ἢ, ὀρθότερον, τὰς ἐπὶ τοῦ κόσμου μελέτης του. Ἡ μελέτη αὕτη ἐπὶ τοσοῦτον ὑπεχώρει εἰς τὸ ρεῦμα τῆς κοινωνικῆς γνώμης. Ὡστε στερεῖται ἐντελῶς πάσης ἐνόητος καὶ ὀρισμένης χειραγωγοῦ ἰδέας. Αἱ ἰδέαι τὰς ὁποίας θεωρητικῶς ἐξέφερε, τὸν νατουραλισμὸν, τὴν θεωρίαν τῆς κληρονομικότητος κλπ. δὲν εἶρον πράγματι ἐφαρμογὴν εἰς τὰ ἔργα του, ἅτινα προεκάλει ὄχι τότεν ἐσωτερικὴν δημιουργικὴ ἀνάγκη ὅσον ἐξωτερικοὶ ὑπολογισμοί, μεταξὺ δ' αὐτῶν κυρίως ὁ πάθος τῆς ἐπιτυχίας. Διὰ τοῦτο ὁ Ζολᾶ ἔγραψε τὰς μυθιστορίας του περίπου ὅπως ἐπιμελεῖς μαθηταὶ μανθάνουν τὰ μαθήματά των· ἀπ' ἐδῶ ἕως ἐκεῖ καὶ εἰς ὀριμένους ὥρας. Ὁ Ζολᾶ δὲν ἐδημιούργει, ἀλλ' ἔκαμνε δουλιάν. Συνέπειαι ἤτο νὰ ἀποθάνῃ ἐκπτομμυριοῦχος.

Εἰς αὐτὴν τὴν Γαλλίαν ὅλ' αὐτὰ ἐσαφηνίσθησαν κατὰ τὸ μέλλον καὶ ἤττον. Ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ τὰ ἡσθάνθη καὶ ὁ ρώσος ἀναγνώστης, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ γενικόν, δὲν ἀνκφέρεται διόλου πλέον πρὸς τὸν Ζολᾶ μὲ τὸ ἐνδιαφέρον ἐκεῖνο τῶν πρώτων χρόνων. Ἡ ἐπιτυχία τότε τοῦ Ζολᾶ ἠτιολογεῖτο, ἀνεξαρτήτως τῆς σημαντικῆς εὐφυίας του, ἐκ τῆς δυσμενεῖς μεθ' ἧς ἀνεφέροντο πρὸς ἡμῖν πρὸς τὴν δευτέραν αὐτοκρατορίαν, ἧτις δι' ἡμᾶς ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐχρησίμασκον ὡς τὸ ξόανον ἐκεῖνο, τοῦ ὁποῦο κτυποῦν τὴν κεφαλήν ἵνα δοκιμάσουν τὰς δυνάμεις των. Ἐπὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, αἱ σχετικαὶ τοῦ Ζολᾶ μυθιστορικά ὤφρι-

λον νὰ προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον μας. Ἄλλ' ἡ δευτέρα κριτικὴ κριτικὴ εἶπε πρὸς 30 καὶ πλέον ἐτῶν, ἡ δὲ γαλλικὴ δημοκρατικὴ λίαν παρεδίδωκε, δὲν διεγείρει παρ' ἡμῶν τὴν συμπάθειαν ἐκείνην. ἤνευξεν ἡ Γαλλία ἐπὶ τοῦ Πρ. Ναπολέοντος Ἐν συντόμῳ τὸ πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν κοινωτικὴν κίττι: κίττιν ἐδικαίρειν ἡμῶν ἐξησθένησε σημαντικῶς καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὰς μεθιστορίας τοῦ Ζολᾶ ἐξησθένησεν ἐπίσης.

(ἀκολουθεῖ τὸ τέλος).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΔΥΟ ΑΝΟΙΚΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΙΑ ΤΟΝ x ΑΡΑΜΗΝ

Ἵστερα ἀπὸ τὸν πολὺν θόρυβον, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν πολὺν ἐνθουσιασμόν, ὅπου ἡ ἄμετρος πρὸς τὸ ἔργον σας ἐκτίμησις ἐπροκάλεσε, δὲν εἴθερω τί ἄλλο εἰμπορεῖτε νὰ κίματα τώρα, παρὰ θεράκ νὰ σφίξετε τὸ χεῖρ ὄλων ἐκείνων ποῦ, εἴτε ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸ κήρυγμα σας—ἡ φράσις δὲν εἶνα ἰδικῆ μου—εἴτε ἀπὸ πεποίθησιν πρὸς τὸ ἀποστολικόν σας ἔργον—καὶ τὴν φράσιν αὐτὴν ἀπὸ κίτου τὴν ἐπῆρα—εἴτε καὶ ἀπὸ φόβον ἐνδεχόμενης ἐπιβολῆς τοῦ ὀνόματός σας εἰς τὰ μουσικὰ μας πράγματα—ἀλλ' αὐτὸ ἀντελῶς μεταξὺ μας—σας ἐπλησίασαν, ἀφοῦ δὲν εἰμποροῦσαν νὰ κίμουν ἀλλῶως, σας ἀναθάρρουν, καὶ σας συνέδραμον.

Δὲν πιστεύω βέβαια νὰ ἐπεριμένετε ποτὲ περισσότεράν ἀπὸ τὸν τόπον μας ἐκτίμησιν, καὶ δὲν φαντάζομαι νὰ ἐποθήσατε θερμότεραν πρὸς τὸ ἔργον σας ἀγάπην.

Μᾶς ἐκάματε νὰ αἰσθάνθομε περισσότερον, νὰ αἰσθάνθομεν εὐρύτερον τῆς δημοτικῆς μας μελωδίας τὴν ἀποκαλυπτικὴν γοητείαν, καὶ ἡμεῖς εἰς ἀντάλλαγμα, τόσο ζωντανὰ σας ἐξεδηλώσαμε τὸν ἐνθουσιασμόν μας, καὶ με' τὸσον ἀφέλειαν μάλιστα ἐρανερώσαμε ὅλας τὰς συμπτωματικὰς τῶν ἀποχωρήσεως.—Ἀπὸ τὴν φουστανέλλαν ποῦ ἐζητήσαμε νὰ σας προσφέρωμεν, εἰς τὸν ἑθὺν τοῦχόν καὶ δίκαιον λόγον, τὸν ὀλιγώτερον βέβαια λιθωνωτὸν ἀνακίδοντα, ἀλλὰ τὸν ἐμφυλοῦμενον ἀπὸ βαθυτέρην ὀρισμένως διὰ τὴν εὐγενῆ σας ἰδίαν σκέψιν.